

Til Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé

25.05.2020

Teknas høringsinnspill til lov om Etterretningstjenesten

Tekna er Norges største fagforening for arbeidstakere med mastergrad innen teknologi, realfag og naturvitenskap. Vi er den største medlemsforeningen i Akademikerne og organiserer 83 000 medlemmer som jobber for å løse samfunnets utfordringer gjennom innovasjon og ny teknologi.

Tekna er opptatt av – og bekymret for – truslene i det digitale rom. Tekna ser behovet for tydeligere rammer for etterretningstjenestens virksomhet. Vi mener at forslaget om «tilrettelagt innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon» vil ha nytteverdi for etterretningstjenesten, men at forslaget har flere problematiske sider, både etiske og teknologiske. Lovforslaget legger opp til en markant, inngripende utvidelse av tilgjengelig metodebruk gjennom det foreslåtte systemet for tilrettelagt innhenting.

Tekna mener at de samfunnsmessige ulempene er så store at vi ikke kan stille oss bak forslaget om tilrettelagt innhenting.

Hvis lovutkastet skulle vedtas, mener Tekna at det er særdeles viktig å gi EOS-utvalget tilstrekkelige ressurser og teknologisk kompetanse til å følge opp sin tilsynsrolle. Vi vil også oppfordre til at loven og alle systemer som etableres blir gjennomgått og evaluert grundig, med tanke på om de fungerer etter hensikten og er tilstrekkelig tilpasset den teknologiske utviklingen.

Forslaget til ny etterretningstjenestelov svarer dessverre ikke ut disse bekymringene. Utfra et teknologisk perspektiv er Tekna av den oppfatning at det nå blir enda større grunn for bekymring. Forslaget om «tilrettelagt innhenting» innebærer å bygge en infrastruktur for nærmest total overvåking av befolkningen.

På toppen av dette masseovervåkingssystemet legges det juridiske beskrankninger som skal forhindre at systemet blir tatt fullt i bruk. Det finnes ingen fysiske hindringer for slik innsamling, og det teknologiske systemet som ligger i bunn vil kontinuerlig samle inn data om den norske befolkningens elektroniske kommunikasjon. Behandlede, avgrensede data (såkalte metadata) vil ligge hos e-tjenesten i 18 måneder. Ikke-behandlede rådata blir liggende i 15 år, og dette kan e-tjenesten selv velge å forlenge. Tekna mener det her er behov for en tydeligere innramming.

Å be om å få opprette et slikt system, er å be om enorm tillit av befolkningen. Tillit til nåværende myndigheter, til etterretningstjenesten, til de juridiske kontrollmekanismene, til teknologien som skal hindre misbruk eller at dataene kommer på avveier. Og til fremtidige myndigheter.

Vi har vansker med å se at innføringen av et så inngripende system er forholdsmessig. Tekna vil derfor sterkt advare mot å bygge en slik infrastruktur for å overvåke det norske folk.

Hvis lovutkastet skulle vedtas, mener Tekna at det er særdeles viktig å gi EOS-utvalget tilstrekkelige ressurser og teknologisk kompetanse til å følge opp sin tilsynsrolle. Tekna mener man i tillegg bør vurderes en egen ordning med uavhengige tekniske eksperter som kan bistå utvalget.

Hvis dette systemet implementeres, vil vi oppfordre til at loven og alle etablerte systemer blir gjennomgått og evaluert grundig etter to år, med tanke på om de fungerer etter hensikten og er tilpasset den teknologiske utviklingen. Videre bør det av sikkerhetshensyn også bygges inn en mekanisme for hurtig å avvikle systemet og slette innhentende data i en situasjon der det er fare for at systemet faller i feil hender.

Nærmere om etiske betenknninger rundt tilrettelagt innhenting

Vi mener at departementets argumentasjon ikke inneholder gode nok refleksjoner, verken prinsipielt eller etisk, til å dempe våre bekymringer. Vi er bekymret for en nedkjølingseffekt der innbyggerne begrenser sine ytringer i det digitale rom. Dette kan bidra til å svekke demokratiske prosesser, og svekke befolkningens tillit til myndighetene.

Tekna vil også peke på faren for formålsglidning. Det nye forslaget er tydeligere på at overskuddsinformasjon fra overvåkingen kan tilfalle politi og andre myndigheter. Vi er bekymret for at et ytterligere politisk press om å ta i bruk allerede «innhentede» data til stadig nye formål, vil uthule det individuelle rettsvernet.

Teknologiske betenknninger rundt tilrettelagt innhenting

Tekna vurderer det som ressurskrevende å implementere, drifte og videreutvikle et system for tilrettelagt innhenting. Utfra lovforslaget fremstår leverandørenes rolle og forpliktelser som uklare. Hvor mange aktører vil bli pålagt å levere informasjon, og i hvilket omfang?

Vi ser det som usikkert om samfunnets nytte vil stå i forhold til kostnadene. I den sammenheng kan det bemerkes at profesjonelle trusselaktører sannsynligvis vil være i stand til å kommunisere på måter som reduserer mengden verdifull informasjon systemet vil fange opp, mens «folk flest» i større grad vil være lettere å overvåke.

Lovforslaget legger opp til å filtrere vekk all kommunikasjon der både avsender og mottaker befinner seg i Norge. Vi vil påpeke at dette, fra et praktisk og teknologisk synspunkt, er helt urealistisk å få til.

Tekna vil også påpeke at innsamling og lagring av store datamengder i seg selv innebærer en forhøyet sikkerhetsrisiko. Det vil introduseres nye sårbarheter hos e-komleverandørene som må tilrettelegge for ukryptert innhenting av informasjon, i datatrafikken fra e-komleverandørene til etterretningstjenesten, og i etterretningstjenestens datalagre. Flere aktører vil være interessert i denne informasjonen. Via hacking eller fysisk tilgang kan informasjon komme på avveie, bli manipulert (for eksempel for å skape en feilaktig situasjonsforståelse) eller misbrukes på annen måte.

På grunn av tilretteleggingsplikten er vi bekymret for at et slikt system kan redusere befolkningens og markedenes tillit til norske nettbaserte tjenester og produkter.

Tekna tar det for gitt at etterretningstjenesten ønsker å ta i bruk stordataanalyser og maskinlæring, også omtalt som kunstig intelligens. Vi vil påpeke at disse teknologiene fører med seg mange nye problemstillinger, både etiske og teknologiske. Å introdusere slike teknologier i et miljø som per definisjon har lav transparens, gjør det ekstra vanskelig å adressere og korrigere metodeproblemer og for eksempel skjevheter og innebygde fordommer i datasettene (bias). Noen eksempler på problemstillinger er:

- Hvilke treningsdata og valideringsdata skal brukes?
- Hvem skal gis tilgang til disse dataene for å kunne utvikle best mulige algoritmer og modeller?
- Hva er kravene til treffsikkerhet/feilrate, og hvordan skal dette måles og korrigeres?
- Hva er kravene til etterprøvbarehet og begrunnelse av resultater?

Avslutningsvis er Tekna svært bekymret for tilgangen på kompetanse. Systemet for tilrettelagt innhenting vil kreve ansettelse av mange fagfolk med topp kompetanse og erfaring, både på drifts- og kontrolliden. Og disse må kunne sikkerhetsklareres. Dette er mennesker det i dag er mangel på i det norske arbeidsmarkedet. Hvis et slikt system etableres må det ledsages av en kraftig utbygging av relevant kompetanse på høyt nivå.